

реалізації державної політики у сфері енергоефективності за 2009 рік / М. Пашкевич та ін. – К., НАЕР-НАУ, 2010. – 254 с.

2. Енергетична стратегія України на період до 2030 року: офіц. текст станом на 19.06.2011 [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://naer.gov.ua/ekonomicheskaya-politika-1/cili-ta-zavdannya>.

3. Комплексна державна програма енергозбереження України : затв. Кабінетом Міністрів України; наказ від 05.02.1997 №148 із змінами від 15.11.2009 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://naer.gov.ua/?p=451>.

4. Потенціал енергії відновлювальних джерел енергії [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://naer.gov.ua/potencial-2>

5. Долінський А.А. Енергозбереження та екологічні проблеми енергетики / А.А. Долінський // Вісник НАН України – 2006. - № 2. – С. 24-32.

6. Єрмілов С.Ф. Державна політика енергоефективності в українському та європейському контексті [Електронний ресурс] / С.Ф. Єрмілов // Економіка і прогнозування. – 2007. – № 2. – С. 27 – 42. – Режим доступу до журн. : www.ief.org.ua/Arjiv_EP/Ernilov207.pdf

7. Галузева програма енергозбереження та енергоефективності на період до 2017 року: затв. Міністерством промислової політики України; наказ від 25.02.2009 № 152 із змінами від 21.08.2011 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.eneco.com.ua/data/Галузева%20програма%20Мінпромполітики.doc

8. Про енергозбереження : Закон України від 01.07.1994 №74/94ВР, редакція від 09.02.2006 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=74%2F94%20E%20F0>.

9. Державна цільова економічна програма енергоефективності і розвитку сфери виробництва енергоносіїв з відновлюваних джерел енергії та альтернативних видів палива на 2010-2015 роки: затв. Кабінетом Міністрів України; наказ від 01.03.2010 №243 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=243-2010-%EF>.

Надійшла 18.09.2011

УДК 338.12

І. Ю. ЄСПФАНОВА

Вінницький національний технічний університет

ІННОВАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВ ЯК ФАКТОР ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

Розглянуто сутність економічного розвитку. Показано необхідність здійснення інноваційної діяльності як одного з пріоритетних факторів забезпечення економічного розвитку промислових підприємств.

Essence of economic development is considered. The necessity of realization of innovative activity is rotined as one of priority factors of providing of economic development of industrial enterprises.

Ключові слова: інновації, розвиток, інноваційний розвиток, економічне зростання, інноваційна діяльність.

Постановка проблеми. Сучасні економічні світові тенденції та практика розвинених країн свідчать про те, що в умовах високого рівня фінансових ризиків, впливу різних кризових чинників однією з головних проблем функціонування підприємств є забезпечення стійкого розвитку. Саме інноваційна діяльність промислових підприємств стає тією рушійною силою, яка здатна забезпечити конкурентоспроможність підприємств на внутрішньому та зовнішньому ринках. Основною умовою забезпечення економічного розвитку на мікро-, мезо- та макrorівнях має бути зважена, ефективна інноваційна діяльність.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання, пов'язані із інноваціями та інноваційною діяльністю розглядаються такими західними та вітчизняними вченими як Шумпетер Й. [1], Войнаренко М.П., Череп А.В. [2], Фатхуднінов Р.А. [3], Геєц В.М., Семиноженко В.П. [4], Федулова Л.І. [5]. Дістали розвитку в економічній науці і питання, пов'язані із економічним розвитком та факторами його забезпечення.

Разом з тим, потребують подальшого вивчення питання пов'язані із місцем інноваційної діяльності в системі економічного розвитку в сучасних умовах.

Виклад основного матеріалу дослідження. Промислове підприємство, як певна система, для забезпечення своєї життєдіяльності прагне забезпечити свій економічний розвиток. Поняття «розвиток» є одним з фундаментальних та надзвичайно широко використовуваних в різних галузях природничих, філософських, суспільних та економічних наук. З філософської точки зору [6], розвиток означає незворотну, направлену, закономірну зміну матеріальних та ідеальних об'єктів. Тільки одночасне існування всіх трьох вказаних властивостей виділяє процеси розвитку серед інших змін:

- зворотність змін характеризує процеси функціонування;
- відсутність закономірності характерна для випадкових процесів катастрофічного типу;

- при відсутності направленості зміни не можуть накопичуватися, тому процес втрачає характерної для розвитку єдиної, внутрішньо взаємозв'язаної лінії.

Для забезпечення стійкого розвитку підприємства необхідно забезпечити стійке економічне зростання, яке є здатністю господарюючого суб'єкта нарощувати обсяги виробництва і реалізації продукції за умови підвищення ефективності використання наявних ресурсів і зменшення ступеня впливу зовнішніх факторів на умови і параметри діяльності з дотриманням принципів ефективності діяльності. В свою чергу, стійке економічне зростання також повинно визначатися певним набором чинників і умов, за яких ці чинники сприятимуть досягненню цілей підприємства в напрямку стійкого економічного розвитку.

Донедавна в економічній науці виділялися переважно тільки два типи економічного розвитку:

- екстенсивний, який характеризується лише кількісним приростом всіх елементів продуктивних сил та факторів виробництва, а також незмінним рівнем технологічного й технічного розвитку;
- інтенсивний, який передбачає якісні зміни в рівні розвитку продуктивних сил і факторів виробництва, відновленням основних фондів, підвищенням кваліфікації персоналу та ефективності господарської діяльності за рахунок поліпшення її організації.

Останнім часом в економічній літературі отримала широке поширення ідея виділення третього типу економічного розвитку – інноваційного, який повинен стати логічним продовженням інтенсивного типу розвитку та передбачає активне провадження інновацій. Інноваційний розвиток вітчизняних підприємств можна оцінити за рівнем впровадження інновацій.

Інновації є результатом інтелектуальної діяльності людини, її творчого процесу, відкриття, винаходу та раціоналізації у вигляді нових чи відмінних від попередніх об'єктів. Поняття «інновація» інтегрується як перетворення потенційного науково-технічного прогресу в реальний, що втілюється в нових продуктах і технологіях. Термін «інновація» як нова економічна категорія введений у науковий обіг австрійським економістом Й.Шумпетером [1], який розумів під інноваціями використання нових комбінацій існуючих продуктивних сил для вирішення комерційних завдань і бачив в інноваціях джерело розвитку економічних систем. У зв'язку з цим основою будь-яких міркувань щодо дефініції «інновація» виступає класичне визначення цього явища, запропоноване Й.Шумпетером. Існує чимала кількість визначень даної дефініції, разом з тим усі їх можна об'єднати у дві групи: інновації вченими розглядаються як процес впровадження нових виробів, технологій, методів організації виробництва і праці та методів управління та як продукт – результат процесів впровадження нової техніки, технології, нового методу.

Інноваційний розвиток розглядають із двох сторін:

- як засіб забезпечення стратегічних конкурентних переваг підприємств, для яких власне інновації не є основним видом діяльності;
- як вид діяльності, продуктом якого є конкретні наукові, науково-технічні та інші результати, які можуть використовуватися як основа нововведень в інших галузях.

Інноваційний розвиток передбачає новий підхід до економіки, яка має стати економікою знань. Економіка знань – це економіка, в якій джерелом зростання є як спеціалізовані (наукові), так і повсякденні знання, в результаті використання яких, поряд з природними ресурсами, капіталом і працею домінуючим фактором стають процеси накопичення і використання знань, внаслідок чого постійно зростає конкурентоспроможність економіки [4, с. 32].

У вітчизняній науковій літературі [5, с. 52-53] виокремлюються характерні риси інноваційної економіки:

- проривні інновації займають найбільшу частку в структурі інновацій;
- стабільне зростання частки наукомісткого сектору виробництва, зокрема в доданій вартості та зайнятості;
- зниження матеріаломісткості та енергомісткості виробництва завдяки активному запровадженню інновацій;
- більше половини показників економічної ефективності досягнуті за рахунок інноваційних чинників;
- спрямованість відтворювального процесу на досягнення технологічної конкурентоспроможності.

Інноваційну діяльність поряд з інвестиціями й факторами виробництва відносять до основних структурних джерел економічного зростання. Інноваційна діяльність є самостійним видом діяльності підприємства, пов'язаним з управлінням процесами відновлення всіх об'єктів господарювання в ринковій економіці.

У працях Р. Фатхутдінова інноваційна діяльність розуміється як діяльність, спрямована на використання й комерціалізацію результатів наукових досліджень і розробок для розширення й відновлення номенклатури та поліпшення якості продукції, що випускається (товарів, послуг), удосконалювання технології їхнього виготовлення з наступним запровадженням і ефективною реалізацією на внутрішньому й закордонному ринках (це стосується також інноваційно-інвестиційної діяльності) [3].

Інноваційна діяльність на думку ряду вчених є діяльністю, спрямованою на пошук можливостей інтенсифікації виробництва та задоволення суспільних потреб у конкурентоспроможних товарах і послугах завдяки використанню науково-технічного та інтелектуального потенціалу [7, с. 258 — 260].

В Україні питання інноваційної діяльності регулюються Законом України «Про інноваційну діяльність», згідно з яким «інноваційна діяльність» - це діяльність, що спрямована на використання й комерціалізацію результатів наукових досліджень та розробок і зумовлює випуск на ринок нових конкурентноздатних товарів і послуг [8, с.10].

Інноваційна діяльність є ланкою між науковою і виробничою сферою, у результаті взаємозв'язку яких реалізуються техніко-економічні потреби суспільства. Інноваційна діяльність має забезпечити усунення розриву між наявним обсягом і рівнем вже отриманих і перевірених науково-технічних досягнень і їхнього застосування на підприємствах.

Як самостійний вид діяльності інноваційна діяльність має такі особливості [9]:

1. У ході реалізації інновацій відбувається зміна об'єкта управління: міняється специфіка продукту, предмети праці, технологія.

2. Управління інноваційною діяльністю, на відміну від традиційного управління підприємством, характеризується високою нестабільністю і мінливістю всіх елементів системи управління і високим ризиком.

3. Управління інноваціями нерідко мотивується зовнішніми економічними факторами. При цьому досить часто інноваційні проекти мають іміджеву або соціальну спрямованість. Традиційні фінансові підходи обґрунтування економічної ефективності інноваційних рішень не завжди адекватно враховують вплив інновацій на внутрішнє і зовнішнє середовище підприємства, недооцінюється позитивний ефект інновацій.

4. Управління інноваціями припускає не тільки організаційно-технічні аспекти, але і координацію діяльності.

Переваги інноваційного фактора в забезпеченні конкурентоспроможності підприємств сьогодні є очевидними, а його вплив на виробництво — радикальним і комплексним. Підприємства, що самостійно займаються інноваційною діяльністю, мають перевагу, оскільки вони не залежать від провідних фірм, які під гаслом експорту нових технологій насправді передають морально застарілі розробки.

Зважаючи на світовий досвід, необхідно зазначити, що підприємства розвинутих країн досягають значних успіхів та стійкого рівня розвитку не на ціновому механізмі конкуренції, а на інноваційних процесах, пов'язаних з поліпшенням усього виробничо-господарського потенціалу підприємства. На відміну від обмежених природних ресурсів, ресурси, які створені людиною, техніка, технологія, знання — є невичерпним джерелом постійного та динамічного розвитку.

Як відомо, зростання ВВП на 70-80 % залежить від науково-технічного фактора. Країни, що не володіють конкурентоспроможним ресурсним потенціалом, пов'язують свій майбутній розвиток саме із розробкою високих технологій. Для цього необхідний високий науково-технічний потенціал. Доведено, що при рівні науко-місткості ВВП у країні менше 0,4 % наука здатна здійснювати винятково соціокультурну функцію. Подолання зазначеного критичного значення змінює функціональне навантаження науки й дає їй можливість виконувати ознайомлювальну функцію. При збільшенні наукомісткості ВВП до 0,9 % і вище наука починає впливати на розвиток економіки й виконувати свою економічну функцію [10, с. 11].

Очевидним є те, що розв'язання питань, пов'язаних із активізацією інноваційної діяльності підприємств є однією із основних умов забезпечення успіху ринкових реформ. Інноваційна діяльність в Україні характеризується трьома відмінними чинниками [2, с. 19]:

- наявністю об'єктивних умов для розвитку, наявним значним науково-технічним потенціалом і наукоємними виробництвами;
- необхідністю вирватись з системної кризи;
- недостатнім законодавчим, нормативним забезпеченням і відсутністю джерел фінансування.

Інноваційна активність малих і середніх підприємств в Україні є не високою. Рівень поширення інноваційних процесів у цьому секторі помітно відстає від рівня поширення інноваційних процесів у вітчизняній економіці взагалі (що не характерно для розвинених держав), а також від рівня поширення інноваційних процесів у секторі малих і середніх підприємств розвинених країн світу. Так в середньому по Україні лише близько 6% промислових малих та близько 16% промислових середніх підприємств є інноваційно активними (Німеччина – понад 60%).

У галузевому аспекті більш активно впроваджують технологічні інновації підприємства харчової промисловості і переробки сільськогосподарських продуктів (29% від загальної кількості інноваційно-активних підприємств), машинобудування (22%), легкої промисловості (14%) [11, с. 285].

Досить часто низький рівень інноваційної активності пояснюється як високим рівнем ризику, притаманному інноваціям, та із недостатнім обсягом інвестиційних ресурсів. Разом з тим, вітчизняним підприємствам необхідно більше уваги приділяти саме інноваційній діяльності, рівень якої є досить низьким. На регіональному та державному рівнях також більше уваги має приділятися комерціалізації наукових розробок, більш тісній співпраці наукових установ, організацій із промисловими підприємствами.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Таким чином, забезпечення та ефективне здійснення інноваційної діяльності є тим чинником, який створює можливості забезпечення економічного розвитку підприємства. Для збереження високого рівня конкурентоспроможності в умовах мінливого

господарського середовища необхідно активніше впроваджувати інновації на усіх рівнях економіки країни. Перспективами подальших досліджень є визначення системи показників, які характеризують ефективність інноваційної діяльності та здатність підприємств до інноваційного розвитку.

Література

1. Шумпетер Й. Теория экономического развития / Шумпетер Й. – М. : Прогресс, 1982. – 456 с.
2. Войнаренко М. П. Інноваційний розвиток промислових підприємств: аналіз та оцінки: [моногр.] / М. П. Войнаренко, А. В. Череп, Л. Г. Олейнікова, О. Г. Череп. – Хмельницький : ХНУ, 2010. – 444 с.
3. Фатхутдинов Р. А. Инновационный менеджмент : [учебник] / Фатхутдинов Р. А. — [4-е изд., перераб. и доп.]. — СПб. : Питер, 2004. — 400 с.
4. Геєц В.М. Інноваційні перспективи України : [моногр.] / В.М. Геєц, В.П. Семиноженко. – Харків : Константа, 2006. – 272 с.
5. Федулова Л.І. Концептуальні засади економіки знань/ Л.І. Федулова // Економічна теорія. – 2008. – № 2. – С.37–59.
6. Радионова Н.В. Антикризисный менеджмент / Радионова Н.В. – М. , 2001. – 345 с.
7. Загородній А. Г. Фінансово-економічний словник / А. Г. Загородній, Г. Л. Вознюк. — К. : Знання, 2007. — 1027 с.
8. Про інноваційну діяльність: Закон України від 04.07.2002 № 40-IV, редакція від 23.06.2010 на підставі 2314-17 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=40-15>.
9. Пашигорєва Г.И. Проблемы организации инновационной деятельности в сфере услуг / Г.И. Пашигорєва // Проблемы современной экономики. – 2006. – № 1/2. – (17/18). – С. 22-27.
10. Васильєва Т. А. Інноваційна складова в структурі макроекономічних індикаторів економічного розвитку : [моногр.] / Т. А. Васильєва. – Суми : ДВНЗ “УАБС НБУ”, 2010. – 118 с.
11. Васильців Т.Г. Економічна безпека підприємництва України: стратегія та механізми зміцнення: [моногр.] / Т.Г. Васильців. – Львів : Арал, 2008. – 384 с.

Надійшла 12.09.2011

УДК 330.1

В. Д. ЗАЛІЗКО

Національний університет державної податкової служби України

СУТНІСТЬ ПОНЯТТЯ «СІЛЬСЬКА ТЕРИТОРІЯ»: ВИЗНАЧЕННЯ ТА ОСНОВНІ ФУНКЦІЇ

В роботі наведено детальну класифікацію існуючих визначень сільських територій та проведено аналіз сутності цих понять. За допомогою системного підходу узагальнено та уточнено формулювання визначення поняття «сільська територія» і встановлено основні її функції.

This paper provides a detailed classification of the existing definitions of rural areas and analyzed the nature of these concepts. Using a systematic approach generalized and clarified the wording of the definition of rural area and set its basic functions.

Ключові слова: сільські території, сільська місцевість, визначення, класифікація.

Постановка проблеми. Перехід до ринкової економіки призвів до значних соціально-еколого-економічних проблем та деградації сільських територій України, незважаючи на значний аграрний потенціал країни та наявність більше 40 мільйонів гектарів сільськогосподарських земель. Однією з причин виникнення цих проблем є відсутність чіткої системно впорядкованої концепції та науково-організаційних засад розвитку сільських територій, фундаментом яких, безумовно, є з'ясування сутності поняття сільських територій. Враховуючи, що чисельність населення планети стрімко збільшується, а площі придатні для вирощування сільськогосподарської продукції з кожним роком зменшуються, сільські території України зможуть відіграти значну роль в покращенні показників продовольчої безпеки в Україні та за її межами.

Аналіз основних досліджень і публікацій. Питаннями дослідження сільських територій активно займаються в провідних наукових центрах України та за кордоном такі науковці, як В. Баутін, Т. Гринюк, А. Доценко, В. Загородній, Н. Зубаревич, І. Гончаренко, М. Талавіря, Я. Олійник, О. Осауленко, П. Саблук, В. Славов, М. Смушак, О. Коваленко, В. Козлов, Д. Крисанов, Л. Лисенко, А. Лісовий, М. Малік, Д. Мальчикова, Р. Моськін, М. Орлатий, О. Павлов, І. Прокопа, К. Якуба та багато інших. Разом з тим виникла проблема різного тлумачення поняття «сільська територія» і відсутність єдиного, міждисциплінарного визначення, яке б можна було покласти в основу створення критерію перевірки належності певних територій чи об'єктів до складу сільських територій. Більше того, поняття «сільська територія» відсутнє в енциклопедіях, тлумачних словниках тощо.